

TOMÁŠ KEMPENSKÝ

Čtyři knihy o následování KRISTA

KNIHA PRVNÍ

**UŽITEČNÁ NAPOMENUTÍ PRO
DUCHOVNÍ ŽIVOT**

Předmluva

S církevním schválením generálního vikáře brněnské diecéze

Mons. Jiřího Mikuláška

c. j. Ep/855/01 ze dne 26. 7. 2001

Přeložil Josef Pernikář ISBN 80-7295-019-3

V dobách dějinných přerodů, kdy se hroutily staleté systémy, kdy velká hesla zvětrávala a začalo se pochybovat o všem, vznikla proslulá devotio moderna, hnutí obnoveného augustinismu, založeného Gerardem Grootem († 1384) v Nizozemí. Kořeny této „moderní zbožnosti“, jak se zdá, sahají však až do české půdy. Někteří jeho žáci, a možná i sám Groote, studovali v Praze, kde zajisté poslouchali „ohňová slova“ Milíčova. Jistou podobnost ukazuje Následování Krista i s duchovními spisy Petra Klarifikátora († po 1402), roudnického převora a duchovního vůdce arcibiskupa Jana z Jenštejna.

Bohužel, bouřlivý konec středověku v Čechách zamezil další vývoj tohoto hnutí u nás, v Nizozemí se však devotio moderna plně rozvinula. Jejím hlavním dědictvím je tato „Zlatá knížka“. O jejím skutečném autorovi kolovalo mnoho dohadů. Dnes se historická kritika zase vrátila k Tomáši Hemerkenovi z Kempen v Porýní († 1471). O jeho spisovatelské činnosti svědčí četné spisy, z nichž zvláštní obliby si získaly uvedené čtyři knihy, které byly později spojovány v jeden celek a nazvány Následování Krista. Po Písmě svatém je to nejrozšířenější kniha na světě. Již kolem roku 1470 vyšla poprvé tiskem v Augsburgu a od té doby nesčetněkrát v mnoha jazycích a vydáních. Též v českém jazyce máme od 15. století celou řadu překladů, z nichž vyniká překlad dr. Sedláka z roku 1900, který se dočkal několika vydání. Naposledy byla tato kniha u nás vydána roku 1947 v překladu dr. Vrátného, který úmyslně volil archaický sloh.

Následování Krista, jako všechna velká díla, vytryskla z problémů své doby. Vrcholná doba středověké mystiky i scholastiky už přešla. Duchovní autoři se snaží držet krok s učenými humanisty, a proto zaplavují své čtenáře množstvím citátů. Rozsáhlost znalostí, o které usilují, je na újmu hloubky a pochopení hlavních pravd. „Novost“ nizozemského hnutí je právě vtom, že se snaží vrátit k jednoduchosti a opravdovosti: Je nebezpečné vzdělávat pouze rozum bez současného vzdělávání srdce. Lépe, než pěstovat vědu o milosti, je milost mít a žít ní. Ke komu mluví Bůh vnitru, ten se zbaví vlastního zmatku a porozumí více věcem, než kdyby spoléhal jen na svůj rozum. Tak v kostce podává návod k „moderní zbožnosti“ autor této knihy, kterou píše především pro řeholníky. Přičemž nehledá přesnost výrazu, zato však usiluje o hloubku prožívání. Toto, řekli bychom „existenciální“ pojetí duchovního života, činí knížku milou i člověku dneška.

I dnes je křesťanská zbožnost raněna v mnoha místech. Z víry zbyl namnoze zvětralý zvyk, prázdná forma a trochu barokní citové zbožnosti. I dnes je očividný rozpad hodnot, které se ještě včera zdály bezpečnými, a člověk se přesvědčil, že ani věda, ani technika tento proces nezastaví. A proto hledá jistotu, hledá cestu k ní. Víme, že ji bude hledat marně, neobráti-li se k Bohu; avšak nenajde Boha ve světě, kdo našel Boha v sobě. A proto je třeba knihy, která by jej dovedla do samoty, do komůrky srdce, a naučila jej tam naslouchat Bohu a tam sdílet jeho život. Toto odpoutání se od „světa“, tolikrát v této knize žádané, není kvietismus, ani útěk ze strachu před překážkami, ani odpor proti lidskému společenství. Naopak, je to shromáždění sil. Aby mohl křesťan svobodně ve světě žít, musí nad ním ve svém nitru nejdříve zvítězit. To je tajemství křesťanského života ve všech odvětvích lidské činnosti: ve vědě, kultuře, technice i hospodářství. Jen zrno, které zemřelo v půdě, vypučí v klas. Proto návrat do vlastního nitra, jak jej žádá autor této knihy, je prastarou cestou křesťanství, které právě ze samoty a ze sebeovládání vycházelo dobývat svět pro pravdu, krásu a dobro.

J.P.

I.

O následování Krista a o pohrdání všemi nicotnostmi světa

1. Kdo mě následuje, nebude chodit ve tmě (J 8,12), praví Pán. Těmito slovy nás Kristus vybízí k následování svého života a mravů, chceme-li být opravdu osvíceni a zproštěni slepoty srdce.

Buď tedy naším nejvyšším úsilím rozjímat o životě Ježíše Krista.

2. Kristova nauka vyniká nad všechny nauky svatých a kdo má Kristova ducha, najde v ní skrytou manu. Ale stává se, že mnozí lidé, ačkoliv často slyší evangelium, jsou jím přesto pramálo uchvacováni, neboť nemají Kristova ducha.

Kdo však chce plně a správně rozumět Kristovým slovům, musí se snažit utvářet celý svůj život podle něho.

3. Co ti prospěje učeně rozmlouvat o Trojici, chybí-li ti pokora, takže Trojice nemá v tobě zalíbení? Věru, vznešená slova nečiní člověka svatým a spravedlivým, ale ctnostný život ho činí milým Bohu. Přeji si raději mít pokoru, než znát její definici. Kdybys znal z paměti celou bibli i výroky všech učenců, co by ti to všechno prospělo bez Boží lásky a milosti?

Pomíjivost, samá pomíjivost (Kaz 1,2) mimo lásku k Bohu a službu jemu jedinému. Svrchovaná moudrost pak je v tom, odpoutat se od světa a směřovat k nebeskému království.

4. Nicotné je tedy hledat pomíjivé bohatství a v ně skládat svou naději. Nicotné též je bažit po hodnostech a domáhat se vysokého postavení. Nicotné je hovět tělesným žádostem a toužit po něčem, zač potom nutně doléhají těžké tresty. Nicotné je přát si dlouhý život a málo se starat o život dobrý. Nicotné je dbát jen o život přítomný a nepomyšlet na budoucí. Nicotné je milovat, co tak rychle pomíjí, a nespěchat tam, kde trvá věčná radost.

5. Často si připomínej přísloví, že oko se nenasytí hleděním ani ucho slyšením (Kaz 1,8). Snaž se tedy odpoutat své srdce od viditelných věcí a přenes svou lásku na neviditelné. Protože ti, kteří následují jen své smysly, si poskvrňují svědomí a ztrácejí Boží milost.

II.

O pokorném poznávání sebe sama

1. Každý člověk přirozeně touží po vědomostech; ale co přispěje učenost bez Boží bázně? Dojista je lepší pokorný venkovan, který slouží Bohu, než pyšný vědec, který zkoumá pohyby nebeských těles, ale nedbá o svou spásu.

Kdo dobře zná sám sebe, málo se cení a nelibuje si v lidské chvále. Kdybych znal všechny věci na světě, ale nebyl bych v Boží milosti, co by mi to prospělo před Bohem, který mě bude soudit podle skutků?

2. Mírní se v přílišném bažení po vědomostech, protože z nich pochází mnohé rozptylování a zklamání. Učení lidé se rádi stavějí na odív a chtějí slout moudřími. Je mnoho věcí, jejichž znalost prospívá duši málo nebo nic. A velmi pošetilý je ten, kdo se zabývá jinými věcmi než těmi, které prospívají jeho spáse.

Duši nenasycuje množství slov, ale ducha občerstvuje dobrý život, a čisté svědomí je základem veliké důvěry v Boha.

3. Čím větší a lepší máš vědomosti, tím přísněji pak budeš souzen, když nebudeš i svatěji žít. Nevynášeš se tedy žádným uměním nebo věděním, ale spíše měj bázeň z toho, co ti bylo dáno znát.

Když se ti zdá, že mnoho víš a mnohému dostatečně rozumíš, uvědomuj si, že je mnohem více toho, co nevíš. Nebuď domýšlivý, spíš se přiznávej ke své nevědomosti. Proč by ses měl nad kýmkoli vyvyšovat, když jsou někteří ještě učenější a věci znalejší?

Chceš-li něco s prospěchem vědět a naučit se, hled' být raději neznám a považován za nic.

4. Nejvyšší a nejprospěšnější učeností je pravdivé poznání sebe sama a pohrdání sebou. Za nic se nepokládat, ale zato o jiných smýšlet vždycky dobře a s úctou, to je veliká moudrost a dokonalost.

Ani kdybys viděl někoho zjevně hřešit nebo se dopouštět těžkých přestupků, nepovažuj sám sebe za lepšího; vždyť nevíš, jak dlouho sám vytrváš v dobrém. Všichni jsme křehcí; ale nikoho nepokládej za křehčího, než jsi sám.

III.

O nauce pravdy

1. Šťasten, koho učí sama pravda, ne příměry a prchavými slovy, ale jak je sama v sobě. Naše mínění a vnímání nás často klame a je krátkozraké. Co prospěje veliké hloubání o tajemných a skrytých věcech, jejichž neznalost nám nebude na Božím soudu kladena k tíži?

Je veliká pošetilost, že nedbáme věcí užitečných a nutných a dokonce se sháníme po věcech škodlivých a zhoubných. Máme oči, a nevidíme (srov. Jr 5,21).

2. A co nám může záležet na původu světa a jeho tvorstva? Ke komu mluví věčně Slovo, ten je zbaven mnoha domněnek. Všechno vzniklo z jednoho Slova a všechno mluví o jednom, a to je Počátek (Kristus), který mluví i k nám (srov. J 8,25). Bez něho nikdo nic nepoznává, ani správně neposuzuje. Komu jsou všechny věci tím jedním, kdo všechno vztahuje k tomu jednomu a všechno vidí v tom jednom, ten může být pevný srdcem a pokojně setrvávat v Bohu.

Bože – pravdo, sjednot' mě s tebou v ustavičné lásce! Příčí se mi mnohé, co čtu nebo slyším; v tobě je vše, co chci a po čem toužím. Ať zmlknou všichni učitelé a utichne všechno tvorstvo před tvou tváří; mluv ke mně jen ty sám.

3. Čím více je kdo sám v sobě sjednocen a v srdci prostý, tím více vznešených pravd snadno pochopí; neboť dostává světlo rozumu shůry. Čistý, prostý a stálý duch se ani při mnohé práci nerozptyluje; neboť všechno koná k Boží cti a snaží se nedbat vlastního uplatnění. Co ti více překáží a více tě obtěžuje, než neumrtvená žádost tvého srdce?

Dobry a zbožny člověk uspořádává své činy nejprve v mysli, než je uvede ve skutek. A nedá se těmi skutky táhnout k tužbám hříšné náklonnosti, ale sám je podrobuje rozvážnému soudu zdravého rozumu. Kdo svádí tužší boj než ten, kdo se snaží zvítězit sám nad sebou?

A to by mělo být naším úsilím: přemáhat sebe a každodenně nabývat nad sebou větší moci a tak se zdokonalovat.

4. S každou dokonalostí v tomto životě je spojena jistá nedokonalost a žádné naše bádání není prosto nějaké temnoty. A tak je pokorné poznání sebe spolehlivější cestou k Bohu, než hluboké vědecké bádání.

Tím nebudiž haněna věda ani jakákoli prostá znalost věcí, která sama o sobě je dobrá a od Boha zřízená; ale vždy je třeba dávat přednost dobrému svědomí a ctnostnému životu.

5. Mnozí však více usilují o vědění než o dobrý život, a proto často bloudí a nepřinášejí téměř žádný užitek, nebo jen nepatrný. Kéž by vynakládali takovou píli na vymýcení chyb a vštěpování ctností, jakou věnují na řešení učených otázek; pak by nebylo tolik zla a pohoršení mezi lidmi, ani by nebylo tolik nekázně v klášterech. Až přijde soudný den, dojísta nebudeme tázáni na to, co jsme četli, ale co jsme činili; ani na to, jak dobře jsme mluvili, ale jak zbožně jsme žili.

Pověz mi, kde jsou nyní všichni ti páni a učitelé, které jsi dobře znal, když ještě žili a oplývali učeností? Na jejich místa už zasedli jiní a nevím, zda si na ně vzpomenou. Za svého života zdáli se být něčím, a nyní se o nich mlčí.

6. Jak rychle pomíjí světská sláva! Kéž by se jejich život shodoval s jejich učeností; to by byli dobře studovali i přednášeli. Jak mnozí hynou pro nicotné světské vědění, protože málo pečují o službu Bohu. A poněvadž raději chtějí být velcí než pokorní, proto upadají do pošetilých myšlenek (srov. Ř 1,21).

Opravdu veliký je jen ten, kdo má velkou lásku. Opravdu veliký je, kdo je sám u sebe malý a veškeré vrcholné pocty považuje za nic. Opravdu moudrý je, kdo všechny pozemské věci má za nicotné, aby si naklonil Krista. A opravdu správně vzdělaný je, kdo činí Boží vůli a zřídka se své.

IV.

O prozíravosti v jednání

1. Nemá se věřit každému výroku nebo popudu, ale každou věc je třeba opatrně a obezřetně uvážit podle Boha. Bohužel, často věříme a mluvíme o jiném raději zlé než dobré; tak jsme slabí.

Ale dokonalí lidé nevěří tak snadno každému povídání, poněvadž znají lidskou slabost náchylnou ke zlému a v řečech značně nespolehlivou.

2. Je velkou moudrostí neukvapovat se v jednání a nesetrvávat tvrdošijně na svém mínění. K této moudrosti také náleží nevěřit každému lidskému povídání a nedonášet hned jiným, co jsme slyšeli nebo co nám bylo svěřeno. S moudrým a svědomitým člověkem se porad' a hled' se raději poučit od lepšího, než se řídit svými nápady.

Ctnostný život činí člověka moudrým podle Boha a v mnohém zkušeným. Čím bude kdo sám u sebe pokornější a Bohu poddanější, tím bude ve všem moudřejší a spokojenější.

V.

O čtení Písma svatého

1. V Písmu svatém je třeba hledat pravdu, a ne výmluvnost. Celé Písmo svaté se musí číst v tom duchu, v kterém bylo napsáno. Máme proto v Písmu hledat spíš užitečnost, než ozdobnost mluvy. A stejně rádi máme číst knihy nábožné a prosté, jako učené a hluboké.

Nehled' na pověst autora, měl-li malé či velké literární vzdělání, ale spíš ať tě ke čtení přitahuje láska k ryzí pravdě. Neptej se, kdo to praví, ale dbej na to, co se praví.

2. Lidé pomíjejí, ale Hospodinova věrnost je věčná (Ž 117,2). Bůh k nám mluví různými způsoby i bez lidské zásluhy. Naše všetečnost nám často bývá překážkou ve čtení Písma, chceme-li chápat a zkoumat něco, co bychom měli v prostotě přejít, když na to nestačíme.

Chceš-li načerpat užitek, čti pokorně, prostě a s vírou; a nikdy nechtěj slout učencem. Rád se ptej na výroky světců a mlčky je poslouvej; a važ si příkladů starších, neboť se neuvádějí bez příčiny.

VI.

O nezřízených žádostech

1. Kdykoliv si člověk něčeho nezřízeně žádá, ihned je vnitru znepokojen. Pyšný a lakomec nemá pokoje nikdy; chudý a pokorný duchem žije v trvalém míru. Člověk, který dosud není sám v sobě dokonale umrtven, upadá snadno v pokušení a podléhá i v docela nepatrných věcech.

Nepevný duchem, dosud jaksi tělesný a nakloněn smyslovým věcem, nesnadno se může úplně odtrhnout od pozemských žádostí. A proto často mívá zármutek, když se jich straní; snadno se též rozčiluje, když se mu někdo staví na odpor.

2. Dosáhne-li však toho, po čem touží, ihned je obtížen provinilým svědomím, poněvadž následoval nezřízenou vášeň, a ta nepřináší hledané uklidnění. Pravý klid srdce tedy najdeme, jen když odporujeme nezřízeným vášním, a ne, když jim hováme.

Proto není pokoje v srdci tělesného člověka, ani v člověku oddaném pozemským věcem, nýbrž jen v člověku vroucím a duchovním.

VII.

O útěku před planou nadějí a vypínavostí

1. Je pošetilý ten, kdo skládá svou naději v lidi nebo vůbec tvory. Nestyd' se sloužit jiným z lásky k Ježíši Kristu a být pokládán na tomto světě za chudého. Nezakládej nic sám na sobě, ale skládej svou naději v Boha. Dělej, co můžeš, a Bůh přijde na pomoc tvé dobré vůli.

Nespoléhej se na své vědomosti ani na chytrost kteréhokoli člověka, nýbrž spíše na Boží milost; on pomáhá pokorným a ponižuje ty, kdo se vypínají.

2. Nechlub se bohatstvím, máš-li je, ani mocnými přáteli; nýbrž Bohem, který všechno uděluje a nadto ještě touží dát sebe samého. Nevynášej se velikostí nebo krásou těla, kterou pokazí a znetvoří i sebemenší nemoc.

A neměj zalíbení v sobě ani pro svou dovednost nebo nadání, aby ses neznelíbil Bohu, jemuž náleží všechno, cokoli máš od přirozenosti dobrého.

3. Nepokládej se za lepšího než jsou jiní, abys pak nebyl shledán horším před Bohem, který ví, co v člověku je. Nepyšni se dobrými skutky, neboť jinak než lidé soudí Bůh, jemuž se mnohdy nelíbí to, co se líbí lidem. Jestliže máš v sobě něco dobrého, domnívej se, že jiní jsou lepší, aby sis zachoval pokoru. Neškodí, když dáváš přednost všem lidem, ale velice škodí, jestliže se vyvyšuješ třeba jen nad jediným.

Pokorný má stálý pokoj, kdežto v pyšném srdci často přebývá žárlivost a rozhořčení.

VIII.

O opatrnosti v přílišné důvěrnosti

1. Neotvírej své srdce každému (Sír 8,19), ale mluv o svých záležitostech s člověkem moudrým a bohabojným. Jen výjimečně pobývej s mladíky a s lidmi světského smýšlení. Nelichoť se k bohatým a neukazuj se rád před vznešenými. Stýkej se s pokornými a prostými, se zbožnými a mravnými, a hovoř s nimi o duchovním vzdělávání. Nebuď důvěrný k žádné ženě, ale všeobecně všechny dobré ženy odporoučej Bohu.

Snaž se být důvěrný jedině s Bohem a jeho anděly a lidským známostem se vyhýbej.

2. Lásku je třeba mít ke všem, ale důvěrnost neprospívá. Mnohdy se stává, že se neznámá osoba skví dobrou pověstí, ale ta hasne, když ji pak vidíme zblízka.

Někdy se domníváme, že se jiným zalíbíme, když se s nimi stýkáme; a zatím se jim začneme nelíbit pro mravní vady, které na nás pozorují.

IX

O poslušnosti a poddanosti

1. Je velice důležité setrvávat v poslušnosti, žít pod představeným a nebýt svým pánem. Mnohem bezpečnější je být podřízeným než představeným. Mnozí žijí v poslušnosti spíše z nutnosti než z lásky, pokládají ji za trest a snadno reptají. A nenabudou svobody ducha, pokud se nepodřídí celým srdcem kvůli Bohu.

Běhej sem tam, nenajdeš pokoje, dokud se pokorně nepodrobíš vedení představeného. Mnohého již zklamaly bláhové představy o změně místa.

2. Každý jistě rád jedná podle svého mínění a spíš se kloní k těm, kteří s ním smýšlejí stejně. Poněvadž je však Bůh mezi námi, je nutné, abychom se někdy i vzdali svého mínění v zájmu pokoje. Vždyť kdo je tak moudrý, aby mohl všechno dokonale vědět? Nedůvěřuj tedy příliš svému mínění, ale ochotně vyslechni mínění jiných.

Jestli je tvé mínění dobré, a přesto se ho pro Boha vzdáš a ustoupíš jinému, více tím získáš.

3. Často jsem totiž slýchal, že je bezpečnější rady poslouchat a přijímat než dávat.

Může se i přihodit, že je dobré mínění toho i onoho, ale nechť jiným ustoupit, když toho vyžaduje rozum nebo vážná příčina, je vždy znamením pýchy a tvrdošijnosti.

X.

O zdrženlivosti v přílišném mluvení

1. Pokud můžeš, varuj se shluku lidí, neboť duchovnímu životu velice překáží rozmlouvat o světských událostech, i když se vyprávějí s dobrým úmyslem. Snadno totiž býváme poskvrněni a zajati povrchností. Kéž bych byl častěji mlčel a nepobýval mezi lidmi!

Ale proč tak rádi mluvíme a bavíme se, když se tak zřídka navracíme k mlčení bez úhony svědomí? Mluvíme proto tak rádi, že ve společných rozmluvách hledáme vzájemnou útěchu a chceme ulehčit svému srdci zmítanému rozličnými představami.

2. A o tom, co velice milujeme, nebo po čem toužíme, nebo k čemu cítíme odpor, hovoříme a uvažujeme zvlášť rádi. Jenže, bohužel, často planě a nadarmo. Neboť tato vnější útěcha nemálo škodí útěše vnitřní a božské. Proto je třeba bdít a modlit se, aby čas neplynul naprázdno. Pokud je dovoleno a prospěšné mluvit, mluv o tom, co povznáší ducha. Špatný návyk a nedbalost o náš duchovní prospěch bývají příčinou toho, že si nedáváme pozor na jazyk.

Nemálo totiž pomáhá k dokonalosti zbožná rozprava o duchovních věcech, zvláště tam, kde se lidé stejného smýšlení a ducha sdružují navzájem v Bohu.

XI.

O získání pokoje a horlivosti v duchovním pokroku

1. Mohli bychom dosáhnout velkého pokoje, kdybychom se nezabývali řeči a skutky jiných, do kterých nám nic není. Jak může setrvat nadlouho v pokoji člověk, který se míchá do cizích starostí, který si k tomu vyhledává vnější příležitost a který málo nebo zřídka bývá v nitru usebrán?

Blažení prostí, neboť budou mít hojnost pokoje.

2. Proč byli někteří svatí tak dokonalí v životě i v rozjímání? Protože se snažili nadobro v sobě umrtvit všechny pozemské žádosti, a tak mohli z hloubi svého srdce přilnout k Bohu a věnovat se jen své duši.

My se příliš zabýváme vlastními vášněmi a nadmíru se staráme o pomíjející věci. Zřídka pak vytrháme s kořenem každou jednotlivou chybu a nemáme dost zápalu pro každodenní zdokonalování; proto zůstáváme studení a vlažní.

3. Kdybychom byli sami v sobě dokonale umrtveni a tak ve svém nitru co nejméně zmateni, tehdy bychom dovedli chápat i božské věci a zakoušet něco z nebeského nazírání.

Hlavní a největší překážkou je, že nejsme prostí nezřízených vášní a žádostí, ani se nesnažíme nastoupit dokonalou cestu svatých. Když pak narazíme na jakékoli protivenství, příliš rychle klesáme na mysl a utíkáme sek lidským útěchám.

4. Kdybychom se snažili stát v boji jako stateční muži, jistě bychom nad sebou zahlédli pomoc Páně z nebe. On totiž pohotově pomáhá bojujícím doufajícím v jeho milost, neboť sám nám zjednáva příležitost k bojům, abychom vítězili.

Jestliže zakládáme svůj duchovní prospěch toliko na jistých vnějších cvičeních, brzy bude po naší zbožnosti. Ale přiložme sekeru ke kořeni, abychom očištění od nezřízených vášní dosáhli pokojné mysli.

5. Kdybychom vykořenili každý rok jednu chybu, brzy bychom se stali dokonalými lidmi. Ale právě naopak často pocítujeme, že jsme byli lepší a čistší na počátku svého obrácení, než po mnoha letech duchovního života. Naše horlivost a náš duchovní pokrok by měly denně růst; nyní však se pokládá za mnoho, když si někdo umí podržet část prvotní horlivosti.

Kdybychom si činili malé násilí hned od počátku, mohli bychom později konat všechno lehce a radostně.

6. Těžké je zanechat návyku, ale těžší je odporovat vlastní vůli. Když však nepřemáháš malé a lehlé obtíže, jak přemůžeš těžší? Vzepři se od počátku své náklonnosti; a odnaučuj se špatnému návyku, aby tě snad ponenáhlu nepřivedl do větší nesnáze.

Kdybys uvážil, jaký pokoj sobě a jakou radost jiným bys způsobil dobrým životem, domnívám se, že bys dbal pečlivěji o svůj duchovní pokrok!

XII.

O užitečnosti protivenství

1. Je pro nás dobré, že občas míváme nějaké těžkosti a protivenství. Neboť často člověku připomenou, že je zde ve vyhnanství a nemá skládat naději v jakoukoli věc tohoto světa. Dobré je, že někdy narážíme na odpor a že se o nás smýšlí špatně a nesprávně, i když jednáme dobře a s dobrým úmyslem. To často prospívá pokoře a chrání nás před klamnou slávou.

Tehdy totiž, když si nás veřejně lidé neváží a nedůvěřují nám, lépe hledáme vnitřního svědka Boha.

2. Proto by se měl člověk tak upevnit v Bohu, aby mu nebylo zapotřebí vyhledávat mnoho lidských útěch.

Když je člověk dobré vůle sužován nebo pokoušen či trápen špatnými myšlenkami, lépe chápe, jak nutně potřebuje Boha a bez něho že nic dobrého nedokáže. Tu se i rmoutí, nařiká a modlí se pro duchovní bídu, kterou trpí. Tehdy ho mrzí žít dál a chce zemřít, aby se mohl odpoutat od těla a být s Kristem. A tehdy také pochopí, že na tomto světě nemůže být dokonalá bezpečnost a úplný pokoj.

XIII.

Kterak odporovat pokušení

1. Pokud žijeme na světě, nemůžeme být bez protivenství a pokušení. Proto je psáno v knize o Jobovi (7,1): Život člověka na zemi je samé bojování proti pokušení. *(Tomáš Kempenský cituje asi Italu: „Tentatio est vita humana super terram“ Nový Český překlad „Zda-li není člověk na zemi podroben v službu“ je příliš volný. Neboť kritické vydání Vulgaty zní: „Militia est vita hominis super terram“).* Měl by se tedy mít každý na pozoru před svým pokušením a bdít na modlitbách, aby ďábel, který nikdy nespí, ale obchází a hledá, koho by pohltit (1 Pt 5,8), nenašel příležitost k oklamání.

Nikdo není tak dokonalý a svatý, aby někdy neměl pokušení; proto nemůžeme být úplně bez nich.

2. Pokušení jsou přece člověku velice užitečná, třeba jsou obtížná a těžká, neboť jimi se člověk učí pokoře, očisťuje a vzdělává. Všichni svatí prošli mnoha protivenstvími a pokušeními a měli z nich prospěch. A kdo nedovedli pokušení odolat, jsou zavrženi a zahynuli.

Není tak svaté řehole, ani tak odlehlého místa, aby tam nedosáhlo pokušení a protivenství.

3. Dokud člověk žije, nikdy není před pokušením zcela bezpečný, poněvadž zdrojem pokušení je žádostivost, která je v nás samých už od chvíle našeho zrození. Když jedno pokušení nebo protivenství pomine, přijde jiné; a vždy budeme mít proč trpět, neboť jsme ztratili svou blaženost.

Mnozí se snaží před pokušeními utíkat a upadají v ně tím hlouběji. Nemůžeme vítězit jen útekem; ale teprve trpělivostí a pravou pokorou se stáváme silnější než všichni nepřátelé.

4. Kdo se odvrací od zlého jenom zevně a nevypleje zlo i s kořenem, málo zmůže, naopak, pokušení se vrací tím snáz a pociťuje se tím hůře. Spíše s Boží pomocí zvítězíš trpělivostí a vytrvalostí, než přísností a příkrostiti k sobě samému.

Raději si dej v pokušení poradit; a na člověka, který je v pokušení, nebuď tvrdý, ale dodej mu útěchy, jaké by sis přál sám.

5. Počátek všech zlých pokušení je v nestálé mysli a malé důvěře v Boha. Vždyť jako je loď bez kormidla zmítána vlnami sem a tam, tak podobně bývá pokoušen člověk, který ochabl a upustil od svého předsevzetí. Oheň zkouší železo (Sír 3 1,26) a pokušení spravedlivého člověka (srov. Sír 2 7,6). Často nevíme, co dokážeme; až pokušení ukáže, co jsme. Je však třeba bdít, především v začátku pokušení, neboť nepřítel bývá snáze přemožen tehdy, když se mu nedovolí vstoupit ani na práh mysli, nýbrž jde se proti němu, hned jak zaklepe. Proto kdosi pravil: Postav se na odpor z kraje, než kořeny pevně se ujmou; necháš-li nemoci čas, pozdě je hledati lék (Ovidius, Remedia amoris 9 1,92).

Neboť nejprve přijde na mysl pouhá myšlenka, pak mocná představa, nakonec zalíbení, hříšná žádost a souhlas. Tak znenáhla vstoupí zlý nepřítel naplno, když se nepostavíme na odpor hned zpočátku. A čím déle kdo otálí s odporem, tím se stává každodenně slabším a nepřítel vůči němu silnějším.

6. Jedni zakoušejí těžší pokušení na počátku svého obrácení, druzí zase na konci; jiní pak jsou jimi trápeni téměř po celý život. Někteří jsou pokoušeni dosti mírně podle moudrosti a spravedlnosti Božího řádu, který bere v úvahu stav a zásluhy lidí a vše předem upravuje ke spáse svých vyvolených.

7. Proto nesmíme v pokušení zoufat, ale tím vroucněji prosit Boha, aby nás v každém trápení uznal za hodny pomoci. On zajisté, podle slov Pavlových (1 K 10,13), s pokušením dopřeje nám zároveň i sil, abychom v něm mohli zdárně obstát.

Pokorně se proto skloňme pod Boží ruku v každém pokušení a trápení, neboť pokorné duchem Bůh spasí a vyvýší (srov. 1 Pt 5,6; Z 33,19).

8. V pokušeních a trápeních člověk ukáže, jak pokročil v dokonalosti; jimi se též získává větší zásluha a lépe projevuje ctnost. Není nic velkého být nábožný a horlivý, když člověk necítí žádnou těžkost; jestliže si však v době protivenství zachová trpělivost, bude mít velkou naději na zdokonalení.

Někteří se dovedou uchránit ve velkých pokušeních, ale v každodenních malých často podléhají, aby tím pokoření nespolehali ve velkých nikdy na sebe, když jsou slabí i v tak malých.

XIV.

O zdrženlivosti v ukvapeném posuzování

1. Obrat' zrak sám na sebe a chraň se posuzovat skutky jiných. Posuzováním jiných koná člověk marnou práci, častěji se mylí a snadno hřeší; při posuzování a rozebírání sama sebe pracuje vždy s užitkem. Mnohdy o něčem soudíváme podle toho, jaký k tomu máme citový vztah; a pro svou sebelásku snadno pozbýváme správného úsudku.

Kdyby jediným předmětem našich tužeb byl Bůh, pak bychom se tak lehce neznepokojovali, když se něco příčí našemu smýšlení.

2. Ale často je utajeno v našem nitru nebo se nahodí kolem nás něco, co nás přitahuje stejně silně (jako Bůh). Mnozí v tom, co konají, skrytě hledají sebe, aniž jsou si toho vědomi. Zdají se naprosto spokojeni, když se věci dějí podle jejich vůle nebo přání. Jestliže se však stane jinak, než si přejí, hned se bouří a rmoutí.

Pro různost smýšlení a mínění vznikají dost často rozepře mezi přáteli a občany, i mezi řeholníky a zbožnými lidmi.

3. Starý návyk se opouští jen stěží a nikdo se nedá rád odvádět od svého mínění.

Jestliže více spoléháš na svůj rozum nebo dovednost, než na podmaňující moc Ježíše Krista, zřídka a ztěžka budeš dokonalým člověkem. Neboť Bůh si žádá, abychom se mu zcela poddali a planoucí láskou se povznesli nad veškerý rozumový důvod.

XV.

O skutečích konaných z lásky

1. Za nic na světě a z lásky k žádnému člověku nesmíme vykonat něco zlého. Avšak někdy, když tím prospějeme potřebnému člověku, lze některý dobrý čin opomenout, nebo ho i zaměnit nějakým lepším. Tím se totiž dobrý skutek neruší, nýbrž nahrazuje lepším.

Vnější skutek vykonaný bez lásky neprospívá; cokoli však se koná z lásky, ať je to sebemenší a nepatrnější, všechno se obrací v užitek. Bůh totiž více ocení to, z jak velké lásky kdo jedná, než kolik vykoná.

2. Mnoho vykoná, kdo mnoho miluje. Mnoho vykoná, kdo svou věc dělá dobře. A dobře dělá, kdo slouží více společenství než své vůli.

Často se zdá láskou, co je jen sobectvím, protože to zpravidla vychází z přirozeně náklonnosti, z vlastní žádosti, z naděje na odplatu, nebo z touhy po nějaké výhodě.

3. Kdo má pravou a dokonalou lásku, v ničem nehledá sebe, nýbrž touží, aby se všechno dělo jedině k Boží slávě. Nikomu také nezávidí, neboť netáhne k žádnému osobnímu potěšení; ani se nechce radovat sám v sobě, ale nade všechno dobro klade touhu po blaženosti v Bohu. Žádné dobro nepokládá za vlastnictví někoho z lidí, nýbrž vše vztahuje plně k Bohu, z něhož vychází všechno jakožto z pramene a v němž konečně všichni svatí blaženě spočinou.

Kdo by měl jen jiskřičku pravé lásky, jistě by pocítil, jak všechno pozemské je holá nicotnost.

XVI.

O snášení cizích nedokonalostí

1. Co nemůže člověk u sebe nebo u jiných napravit, to má trpělivě snášet, dokud to Bůh nezařídí jinak. Uvaž, že patrně je tak mnohem lépe pro vyzkoušení tvé trpělivosti, bez které naše zásluhy nemají valnou cenu.

V takových obtížích máš jen prosit Boha o pomoc, abys uměl všechno snášet s laskavostí.

2. Když někdo neposlechne po jednom, dvojím napomenutí, nehádej se s ním, ale svěř celou věc Bohu, ať se děje jeho vůle a ať je ctěn ve všech svých služebnících. On přece snadno dokáže obrátit zlé v dobré.

Snaž se proto trpělivě snášet cizí nedokonalosti a jakékoli slabosti, protože i ty máš mnohé, které zas musí snášet jiní. A nedokážeš-li sám sebe učinit takovým, jakým chceš být, jak bys mohl žádat po jiném, aby byl podle tvého přání? Rádi vídáme, když jsou jiní dokonalí, a přitom své chyby nenapravujeme.

3. Požadujeme přísné pokárání pro jiné, ale sami kárání být nechceme. Nelíbí se nám přílišná volnost jiných, ale nechat si odepřít, čeho si žádáme my, to ne. Chceme, aby se jiní přísně drželi předpisů, ale sami se jimi nechceme dát omezovat.

A tak je vidět, jak zřídka kdy hodnotíme bližního stejně jako sebe. A kdyby všichni byli dokonalí, co bychom pak mohli od jiných trpět pro Boha?

4. Jenže Bůh to už zařídil tak, abychom se učili nést břemena jeden druhého (Ga 6,2). Vždyť nikdo není bez chyby, nikdo bez břemene; nikdo si nestačí sám, nikdo není dost moudrý. Ale máme se navzájem snášet, navzájem těšit, společně si pomáhat, poučovat se a napomínat.

V protivenství se nejlépe ukáže, jak kdo pokročil v ctnosti. Neboť člověka nečiní křehkým příležitosti: ty jen ukazují, jaký je.

XVII.

O řeholním životě

1. Chceš-li si uchovat pokoj a svornost s jinými, musíš se učit v mnohých věcech přemáhat sám sebe. Není maličkost přebývat v klášteře nebo jiném společenství, žít tam bez reptání a věrně vytrvat až do smrti. Blažen, kdo tam dobře žil a šťastně zemřel.

Chceš-ti náležitě obstát a duchovně prospívat, pokládej se na zemi jakoby za vyhnance a cizince. Nutno se stát bláznem pro Krista (1 K 4,10), chceš-li žít řeholním životem.

2. Sám hábit a tonsura jsou málo platné, teprve změna mravů a dokonalé umrtvení nezřízených vášní tvoří správného řeholníka.

Kdo v řeholi hledá něco jiného než pouze Boha a spásu své duše, najde tam jenom trápení a bolest. A nezůstane tam dlouho v pokoji ten, kdo se nesnaží být nejmenším a podřízeným všem.

3. Sloužit jsi přišel, ne panovat; věz, že jsi povolán trpět a pracovat, a ne zahálet a bavit se.

Zde tedy se lidé zkoušejí jako zlato v ohni. Zde nikdo neobstojí, dokud se rád a celým srdcem nepokoří pro Boha.

XVIII.

O příkladech svatých Otců

1. Pozoruj živé příklady svatých Otců, v nichž září pravá dokonalost a nábožnost, a uvidíš, Jak nepatrné, ba skoro nicotné je to, co činíme my. Zel, co je náš život, když jej srovnáme s jejich?

Světcí a Kristovi přátelé sloužili Pánu o hladu a žízni, v zimě a v nahotě, v práci a námaze, v bdění a postech, na modlitbách a rozjímáních, za mnohého pronásledování a ponižování.

2. Kolik jen a jak těžkých útrap snášeli apoštolové, mučedníci, vyznavači, panny a všichni ostatní, kteří chtěli kráčet v Kristových stopách! Neboť nepopřávali svým světským touhám, aby se naplnily jejich touhy věčné.

Jak přísný a odříkavý život vedli svatí Otcové na poušti; jak dlouhá a těžká pokušení snášeli; jak často byli trýzněni nepřitelem; jak hojně a vroucí modlitby přinášeli v oběť Bohu; jak tuhé konali posty; jak velkou měli horlivost a vřelou touhu po duchovním zdokonalení; jak statečně bojovali, aby napravili své mravní chyby; jak čisté a upřímné úmysly chovali k Bohu! Ve dne pracovali a v noci dleli na modlitbách, ačkoli ani při práci téměř neustávali od vnitřní modlitby.

3. S prospěchem využívali všechen čas; každá hodina věnovaná Bohu se jim zdála krátká a pro velkou sladkost rozjímání zapomínali na nutnost tělesného občerstvení. Zřekli se všeho bohatství, hodností, poct, přátel i příbuzných; ničeho si od světa nežádali, taktak že přijímali věci potřebné k životu; a litovali, že slouží svému tělu, i když to bylo nezbytné.

Byli tedy chudí na pozemské statky, ale zato velmi bohatí na milost a ctnosti. Navenek měli nouzi, ale uvnitř oplývali Boží milostí a útěchou.

4. Světu byli cizí, zato Bohu nejbližšími a důvěrnými přáteli. Tímto světem opovrzeni, sami se nepokládali za nic, ale v Božích očích byli vzácní a milí. Setrvali v pravé pokoře, žili v prosté poslušnosti, s lidmi obcovali v lásce a trpělivosti, a proto každodenně duchovně prospívali a dosáhli u Boha veliké milosti.

Tak se stali příkladem pro všechny zbožné lidi a nás mají více podněcovat ke zdokonalování, než množství vlažných k povolování.

5. Jaká bývala horlivost u všech řeholníků v počátcích jejich řeholí, jaká vroucnost k modlitbě a jaké vzájemné předstihování v ctnostech! Jakou vynikali kázní a jak u všech vzkvétala uctivost a poslušnost pod vedením představeného! Zanechané stopy dosvědčují, že to byli opravdu svatí a dokonalí muži, kteří bojovali tak odhodlaně, že si podmanili svět. Nyní je pokládán za velkého už ten, který nepřestupuje předpisy a dovede trpělivě snášet, co na sebe vzal.

6. A jaká je v našem stavu vlažnost a liknavost, když tak rychle upouštíme od prvotní horlivosti; i sám život mrzí při takové ochablosti a vlažnosti. Kéž v tobě úplně neusne touha po pokroku ve ctnostech, když jsi viděl tolik příkladů zbožného života!

XIX.

O cvičeních dobrého řeholníka

1. Život dobrého řeholníka se má skvívat ctnostmi, aby byl uvnitř takový, jakým se jeví lidem navenek. Ba uvnitř má být mnohem více tím, čím se jeví.

Vždyť na nás hledí Bůh, jemuž máme vždy a všude prokazovat svrchovanou úctu a před jeho tváří kráčet čistí jako andělé.

Každodenně máme obnovovat své předsevzetí a povzbuzovat se k horlivosti; jako bychom právě dnes začínali své obrácení, a říkat: Pomáhej mi, Pane Bože, v dobrém předsevzetí a v svaté službě tobě, a dej mi ještě dnes opravdu začít, neboť co jsem dosud vykonal, je ničím.

2. Podle našeho předsevzetí se řídí i postup našeho zdokonalení; a velké píle je zapotřebí tomu, kdo chce dobře prospívat. Klesá-li často i ten, kdo činí pevná předsevzetí, což teprve ten, kdo činí předsevzetí jen zřídkka, nebo méně pevně? K ochabování v předsevzetích totiž dochází nejružnějším způsobem, a ani nepatrné zanedbání duchovních cvičení nezůstane beze škody.

Předsevzetí spravedlivých závisí spíše na Boží milosti, než na vlastní moudrosti, a proto v něj skládají svou naději, ať podnikají cokoli. Vždyť člověk mívá a Bůh mění, a cesta člověka není v jeho moci.

3. Opomene-li se některé obvyklé cvičení z nábožné příčiny, nebo pro dobro spolubratří, dá se později snadno nahradit. Jestliže však se lehkovážně opomine z duchovní omrzelosti nebo nedbalosti, je to velká chyba a citelná škoda. Snažme se, co je v našich silách; i tak v mnohém leckdy pochybíme. Vždy však je třeba si předsevzít něco určitého, zvláště proti tomu, co nám nejvíce překáží v duchovním pokroku.

Stejně zkoumejme a uspořádejme své vnější jednání i vnitřní smýšlení, neboť oboje pomáhá k duchovnímu prospěchu.

4. Nedokážeš-li být usebrán ustavičně, konej to aspoň někdy, a to nejméně jednou denně, totiž ráno nebo večer. Ráno čiň dobré předsevzetí, večer zkoumej své chování: Jaký jsi byl dnes v řečech, skutcích a myšlenkách; zvláště jimi jsi patrně urazil Boha i bližního nejčastěji. Ozbroj se jako muž proti ďábelské ničemnosti: krot' nestřídmost a snáze pak ovládneš i ostatní tělesné sklony.

Nikdy nezahálej, ale buďto čti, piš, modli se, rozjímej, anebo konej něco obecně užitečného. Tělesná cvičení (umrtvování) třeba konat opatrně, a nemohou si je ukládat všichni stejně.

5. Nábožná cvičení, která nejsou všem společná, se nemají ukazovat navenek; neboť všechno soukromé je bezpečnější konat v skrytu. Chraň se ovšem liknavosti ve společných úkonech a větší horlivosti ve svých soukromých. Když však úplně a věrně vykonáš dané povinnosti a úkoly, pak se zbývajícím časem nalož tak, jak toho žádá tvá zbožnost.

Cvičení nemohou mít všichni stejné; neboť jedno více prospívá tomu, druhé onomu. Nutno je rozlišovat i ve shodě s dobou; neboť některá nás více těší o svátcích, jiná ve všední dny. Jiná potřebujeme ve chvíli pokušení, jiná ve chvíli pokoje a klidu. O jiných rádi uvažujeme, když jsme zarmouceni, o jiných, když se radujeme v Pánu.

6. O hlavních svátcích obnovme dobrá cvičení a vroucněji vzývejme svaté o přímluvu. V údobí mezi svátky si představme, že již máme odejít ze světa a přijít k věčné slavnosti.

Proto se máme v posvátných dnech pečlivě připravovat, zbožněji žít a přísněji zachovávat všechna pravidla, jako bychom už zakrátko měli od Boha přijmout odměnu za svou práci.

7. A jestliže je nám lhůta prodloužena, pomysleme si, že dosud nejsme připraveni a hodni takové slávy, jaká se na nás má zjevit v předurčeném čase (srov. Ř 8,18). A proto se hledme na tento odchod připravit ještě lépe.

Blaze těm služebníkům, říká evangelista Lukáš (12,37 a 44), které Pán, až přijde, zastihne bdící. Vpravdě pravím vám, že ho ustanoví nade vším, co mu patří.

XX.

O lásce k samotě a mlčení

1. Najdi si čas, kdy se můžeš věnovat sám sobě a často přemýšlej o Božích dobrodiních. Zanech zvědavosti. Čti takové věci, které vedou spíš ke zkroušenosti, než k zaujetí myslí. Když se zdržíš zbytečných hovorů, zahálčivých občůzek a poslouchání novinek a klípků, najdeš vhodného času k nábožnému rozjímání dost.

Největší světci se vyhýbali lidské společnosti, jak jen mohli, a raději ve skrytosti sloužili Bohu.

2. Kdosi pravil: Kdykoliv jsem byl mezi lidmi, vždycky jsem se od nich vracel horší (Seneka, Epist.). Často míváme tu zkušenost i my, když s někým dlouho rozmlouváme. Snadnější je mlčet vůbec, než neprovinit se slovem. Lehčí je zůstat doma, než se umět venku dostatečně uchránit chyb.

Kdo se tedy snaží dospět k vnitřnímu a duchovnímu životu, musí se s Ježíšem vzdálit zástupu. Jen ten je bezpečný na veřejnosti, kdo rád žije v ústraní. Jen ten bezpečně mluví, kdo rád mlčí. Jen ten bezpečně vládne, kdo se rád podřizuje. Jen ten bezpečně poroučí, kdo se naučil dobře poslouchat.

3. Jen ten se bezpečně raduje, kdo má v sobě svědectví dobrého svědomí. Bezpečnost svatých byla přece vždycky plna Boží bázně. Ač vynikali velkými ctnostmi a milostí, nebyli přesto o nic méně starostliví a v sobě pokorní. Bezpečnost zlých lidí však pochází z pýchy a domýšlivosti a nakonec se obrací v sebeklam.

Nikdy si nenamlouvej, že jsi v tomto životě bezpečný, i když se zdáš dobrým řeholníkem nebo zbožným poustevníkem.

4. Často ti, které lidé pokládají za lepší, upadli pro přílišnou sebedůvěru do tím většího pokušení. Proto je mnohým užitečnější, nejsou-li tak docela bez pokušení a musí-li s nimi častěji bojovat; aby si totiž nebyli tak příliš jisti, aby nezpyšněli a aby se dobrovolně neuchylovali k vnějším útěchám. Jak by si zachoval dobré svědomí, kdo by nikdy nevyhledával pomíjející radosti, kdo by se nikdy nezabýval světem! Jak velkého by dosáhl pokoje a klidu, kdo by se odpoutal od každé nicotné starostlivosti, myslel jen na spasitelné a božské věci a všechnu svou naději skládal v Boha!

5. Jen ten je hoden nebeské útěchy, kdo se pilně cvičí ve svaté zkroušenosti. Chceš-li v srdci pocítit lítost (nad svými hříchy), vejdi do svého pokojíku a uzavři se před hlukem světa, jak je psáno: Přemýšlejte o tom v srdci na loži a buďte zticha (Ž 4,5).

Ve své světnici najdeš, co venku často ztrácíš. Světnice věrně obývaná se stává tím milejší, kdežto když ji často opouštíš, omrzí se ti. Budeš-li ji od počátku svého obrácení k duchovnímu životu pilně obývat a střežit, bude ti později vlídnou přítelkyní a nejmilejším potěšením.

6. V mlčení a klidu zbožná duše prospívá a poznává skrytou moudrost Písma. Zde nachází proudy slz, jimiž se každou noc omývá a očisťuje, aby se tím důvěrněji sblížila se svým Stvořitelem, čím více se vzdaluje od světského hluku. Kdo se tedy odloučí od svých známých a přátel, k tomu se přibližuje Bůh se svatými anděly.

Lepší je zůstat v ústraní a starat se o sebe, než činit třeba divy, ale sám se zanedbávat. Pro

zbožného člověka je jen chvályhodné, když zřídka vychází, chrání se ukazovat před lidmi a vídat se s lidmi.

7. Proč chceš vidět, co nesmíš mít? Svět pomíjí i jeho chtivost (1 J 2,17). Smyslová žádostivost tě láká k vycházce; ale když vyprší čas, co si přinášíš jiného než obtížené svědomí a rozrušené srdce? Veselý odchod často plodí smutný návrat a vesele probdělá noc přináší smutné ráno.

Tak každá tělesná radost lichotivě vchází, ale nakonec uštkne a usmrtí. Co jiného můžeš vidět jinde, než vidíš doma? Hle: nebe, země a všechny živly; a z těch je učiněno všechno.

8. Co jinde uvidíš takového, aby to mělo dlouhé trvání pod sluncem? Myslíš, že se snad nasytíš, ale nasycení dosáhnout nemůžeš. Kdybys viděl všechny věci světa před sebou, co by to bylo jiného než nicotné vidění? Pozdvihni oči k Bohu na výsostech a pros za odpuštění svých hříchů a nedbalostí. Nicotností ponech nicotným; hled' si jen toho, co ti přikázal Bůh.

Zavři za sebou dveře a přivolej k sobě milého Ježíše. A zůstaň s ním ve své světničce, neboť takový klid jinde nenajdeš. Kdybys byl vůbec nevycházel a neslyšel žádné světské zvěsti, snáze by sis byl uchoval klid. Vždyť za to, že tě těší tu a tam slyšet, co se děje, pak musíš platit neklidem srdce.

XXI.

O zkroušenosti srdce

1. Chceš-li jen trochu pokročit v duchovním životě, setrvávej v Boží bázni a nechtěj mít přílišnou volnost; ale drž na uzdě všechny smysly a neoddávej se nemístnému veselí. Přidrž se zkroušenosti srdce a najdeš zbožnost. Zkroušenost přináší mnoho dobrého, co neukázněnost brzy ztrácí.

Je divně, jak se může člověk v tomto životě vůbec kdy naplno veselit, když přemýšlí a uvažuje o svém vyhnání a o tolikerém nebezpečí své duše.

2. Pro lehkovážnost srdce a nedbání svých chyb necítíme bolest své duše; a mnohdy se smějeme, když bychom právem měli plakat. Opravdová svoboda a pravá veselost je jen v Boží bázni a v dobrém svědomí. Šťasten, kdo umí odvrhnout každou příčinu roztržitosti a dokonale se soustředit ve svaté zkroušenosti. Šťasten, kdo se odříkává všeho, co by mohlo poskvřnit nebo obtížit jeho svědomí.

Bojuj zmužile, neboť zvyk se přemáhá zvykem. Necháš-li lidi na pokoji, nechají tě zas oni, aby ses zabýval svými starostmi.

3. Nemíchej se do cizích věcí, ani se nepleť do záležitostí představených. Neustále pozoruj především sebe a sebe také napomínej spíš než kohokoli ze svých milých. Nepožíváš-li přízně u lidí, proto se nermuť; ale ať tě mrzí to, že si sám nepočínáš dost dobře a obezřetně, jak by se slušelo na Božího sluhu a zbožného řeholníka.

Často je užitečnější a bezpečnější, když se člověku v tomto životě nedostává leckterých potěšení, především tělesných. Jenže tím, že nemáme útěchu božskou, nebo ji okoušíme jen zřídka, jsme vinni sami, protože nehledáme zkroušenost srdce a neodmítáme tak docela plané útěchy světa.

4. Uznávej, že nejsi hoden božské útěchy, ale spíše si zasloužíš mnohá trápení. Když je člověk dokonale zkroušený, tehdy je mu obtížný a trpký celý svět. I dobrý člověk nachází dost příčin k bolu a pláči. Ať totiž pozoruje sebe, nebo bližního, poznává, že nikdo zde nežije bez trápení. A čím přísněji se zkoumá, tím více truchlí.

Příčinou pravé bolesti a vnitřní zkroušenosti jsou naše hříchy a chyby, kterými jsme tak spoutáni, že zřídka dovedeme rozjímat o nebeských věcech.

5. Kdybys častěji myslel na svou smrt, než na dlouhý život, jistě bys více dbal o své polepšení. A kdybys upřímně uvažoval o budoucích pekelných nebo očištcových trestech, myslím, že bys rád snášel námahu i bolest a nelekal by ses žádné přísnosti.

Poněvadž si však nebereme tyto věci příliš k srdci a pořád ještě milujeme půvaby světa, proto zůstáváme chladní a velice leniví.

6. Ostatně i to, proč si ubohé tělo tak snadno naříká, bývá často jen ze slabosti ducha.

Modli se tedy pokorně k Pánu, aby ti dal ducha zkroušenosti a říkej s prorokem: Chlebem slzí jsi je krmil, pít jsi jim dal slzy plnou měrou (Ž 80,6).

XXII.

Jak rozjímat o lidské ubohosti

1. Jsi ubohý, ať jsi kdekoliv ať jdeš kamkoliv, pokud se nenavrátiš k Bohu. Proč se znepokojuješ, nedaří-li se ti tak, jak bys chtěl a jak by sis přál, najde se někdo, kdo má všechno podle své vůle? Ani já, ani ty, ani jediný člověk na této zemi.

Nikdo na světě není bez nějakého trápení nebo tísně, ať je třeba králem nebo papežem. Najde se někdo, kdo by byl na tom lépe? Jistě, a to ten, kdo dovede pro Boha něco vytrpět.

2. Mnozí pošetilci a slaboši říkají: Pohleďte na tamtoho, jak si dobře žije, jak je bohatý, jak vážený, jak mocný a vznešený! Ale popať na nebeská dobra a uvidíš, že všechny tyto pozemské věci nic neznamenají, ale nadto jsou i velice nejisté a spíš na obtíž; protože je nikdy nelze vlastnit bez starostí a obav. Člověk nepotřebuje ke štěstí hojnost, stačí mu střední míra.

Ano, žít na této zemi je vždycky kříž. Čím chce být člověk duchovnějším, tím víc mu tento život hořkne; neboť lépe cítí a jasněji vidí nedostatky porušené lidské přirozenosti. Vždyť jíst, pít, bdít, spát, odpočívat, pracovat a podléhat ostatním potřebám přirozenosti je opravdu jen utrpením a soužením pro zbožného člověka, který by byl rád zbaven všech těchto věcí a prost každého hříchu.

3. Tělesné potřeby na tomto světě jsou totiž duchovnímu člověku velmi na obtíž. Proto prorok vroucně prosí, aby byl zbaven těchto potřeb: Vyveď mne z úzkostí, Pane! (Ž 25,17).

Ale běda těm, kteří nepoznají svou bídu, a ještě více běda těm, kteří milují tento bídný a porušitelný život. Neboť mnozí, i když si nejnужnější věci sotva opatřují jen s námahou nebo žebrotou, přilnuli k vezdejšímu životu tak, že by ani o Boží království nestáli, kdyby zde mohli žít navěky.

4. Bláhoví a nevěrní srdcem, kdo vězí v pozemských věcech tak hluboko, že mají zalíbení jen v tělesných rozkoších. Vždyť tito ubožáci nakonec trpce poznají, jak bylo malicherné a nicotné, co milovali. Kdežto svatí a všichni zbožní přátelé Kristovi nedbali o to, co se líbilo jejich tělu, ani co v té době bylo v oblibě, nýbrž veškerá jejich naděje i snaha směřovala k věčnému dobru. Všechna jejich touha se nesla vzhůru k věcem trvalým a neviditelným, aby láskou k těm viditelným nebyli strženi do hlubin.

Neztrácej, bratře, důvěru, že dosáhneš pokroku v duchovním životě; máš dosud čas i příležitost.

5. Ale proč své předsevzetí odkládáš až na zítřek? Vstaň a začni teď hned. Řekni si: Nyní je čas k dílu, nyní je čas k boji, nyní je příhodný čas k nápravě. Když na tebe dolehne neštěstí a trápení, tehdy je čas k získávání zásluh. Musíš projít ohněm a vodou, než dosáhneš věčné blaženosti (srov. Ž 66,12). Nebudeš-li činit násilí sobě, nezvítězíš nad svými chybami.

Pokud máme toto křehké tělo, nemůžeme být bez hříchu, ani žít bez ošklivosti a bolesti. Rádi bychom měli pokoj ode všech běd, ale poněvadž jsme hříchem ztratili nevinnost, pozbyli jsme i první blaženosti. Proto máme trpělivě očekávat Boží milosrdenství, dokud nepomine nespravedlnost a nebude smrtelnost pohlčena životem (srov. Ž 57,2).

6. Věru velká je lidská křehkost, která je vždy náchylná k hříchu! Dnes se z hříchů vyzpovídáš a zítra opět pácháš, z čeho ses vyznal. Nyní si umiňuješ, že si dáš pozor, a za hodinu jednáš, jako by sis nic takového nikdy neumínil.

Máme tedy proč se pokořovat a nikdy si o sobě nemyslet nic velkého, protože jsme tak křehcí a nestáli. A nedbalostí můžeme rychle ztratit i to, co s takovou námahou z Boží milosti jsme taktak získali.

7. Co z nás bude na konci, když už tak brzo ztrácíme žár? Běda nám, chceme-li se oddávat odpočinku, jako bychom už byli v klidu a v bezpečí, zatímco dosud v našem jednání není ani stopy po pravé svatosti!

Bylo by zapotřebí, abychom se stále znova učili dobrým mravům tak jako opravdoví začátečníci; pak by snad byla naděje na budoucí nápravu a větší duchovní zdokonalení.

XXIII.

Jak rozjímat o smrti

1. Velmi brzy bude s tebou zde na zemi konec, jen se lépe podívej, jak na tom jsi. Dnes člověk je a zítra ho není. A jakmile sejde s očí, rychle sejde i s myslí. Jak otupělé a tvrdé je lidské srdce, že uvažuje jen o věcech přítomných a nehledí si více budoucích!

Vždycky by sis měl ve skutečích i myšlenkách počínat tak, jako bys už dnes umíral. Kdybys měl čistě svědomí, nebál by ses příliš smrti. Proto by bylo lepší chránit se hříchů, než utíkat před smrtí. Nejsi-li připraven dnes, jak budeš zítra? Zítřejší den je nejistý; a kdo ví, zdali se zítřka dožiješ?

2. Co nám prospěje dlouho žít, když se tak málo polepšujeme? Žel, dlouhý život ne vždycky napravuje, často spíš jen rozmnožuje viny. Kéž jsme na tomto světě dobře prožili alespoň jediný den! Mnozí počítají celá léta od svého obrácení, ale ovoce jejich polepšení bývá často chudičké. Jestliže je hrozné umírat, bude patrně tím nebezpečnější déle žít.

Blažený je, kdo má hodinku své smrti stále před očima a denně se na smrt připravuje. Jestli jsi někdy viděl umírat člověka, uvaž, že toutéž cestou půjdeš i ty.

3. Jakmile svitne ráno, pomysli si, že nedožiješ večera. A když nastane večer, neodvažuj se očekávat něco od příštího rána. Buď tedy vždycky připraven a žij tak, aby tě smrt nikdy nezastihla nepřipraveného. Mnozí umírají náhle a nečekaně. Nikdy se neví, v kterou hodinu přijde Syn člověka (srov. Mt 24,44; L 12,40).

Když pak nastane ona poslední hodina, začneš o celém svém uplynulém životě smýšlet zcela jinak a budeš velice litovat, žes byl tak nedbalý a nevytrvalý.

4. Jak je šťastný a moudrý ten, kdo se snaží být už nyní za živa takový, jakým chce být shledán v hodině smrti! Co nám dodává veliké důvěry ve šťastnou smrt, je naprosté pohrdání světem, vřelá touha po zdokonalování v ctnostech, zalíbení v kázni, úsilí o kající život, ochotná poslušnost, sebezapření a snášení jakéhokoli protiventství z lásky ke Kristu.

Mnoho dobrého můžeš vykonat, dokud jsi zdravý; ale jakmile onemocníš, nevím, co dokážeš. Jen málokdo se polepší až v nemoci; právě tak zřídka dosahují svatosti ti, kdo příliš cestují.

5. Nespoléhej se na přátele a příbuzné a neodkládej úsilí o spásu do budoucna; neboť lidé na tebe zapomenou rychleji, než se domníváš. Lépe je se zabezpečit už nyní a poslat před sebou včas něco dobrého, než doufat v pomoc jiných. Když se nestaráš sám o sebe nyní, kdo se o tebe bude starat v budoucnosti?

Nyní je ta drahocenná doba, nyní jsou dny spásy, nyní je příhodný čas (srov. 2 K 6,2). Proto věčná škoda, že ho nevynakládáš užitečněji, když si už v něm můžeš zasloužit, abys žil věčně? Přijde chvíle, kdy si budeš přát jediný den, jedinou hodinu k svému polepšení, ale nevím, zdali toho dosáhneš.

6. Vidíš, můj milý, z jak velikého nebezpečí se můžeš vysvobodit, jak velkého strachu se zbavit, budeš-li vždy bohabojný a budeš-li mít stále na zřeteli svou smrt. Snaž se žít nyní tak, aby ses mohl v hodině smrti spíše radovat než strachovat.

Uč se nyní umírat světu, abys potom začal žít s Kristem. Uč se nyní pohrdat vším, abys pak mohl bez překážky spěchat ke Kristu. Ukládej nyní svému tělu pokání, abys pak mohl mít pevnou důvěru.

7. Bláhový člověče, jak si můžeš myslet, že budeš dlouho žít, když nemáš jistý ani jediný den?

Jak se zklamali mnozí, kdo se domnívali, že budou dlouho žít, a najednou byli nečekaně odvoláni z těla!

Kolikrát jsi slyšel vyprávět, že někdo byl zabit mečem, jiný se utopil, či spadl z výšky a zlomil si vaz. Ten byl raněn mrtvicí při jídle, onen skonal při hře. Jeden zahynul ohněm, druhý zbraní, třetí morem, jiného zabili loupežníci. Tak koncem všech lidí je smrt a lidský život pomine náhle jako stín.

8. Kdo si na tebe vzpomene po smrti a kdo se za tebe bude modlit? Dělej, můj milý, dělej už teď, co můžeš, neboť nevíš, kdy zemřeš; a rovněž nevíš, co tě čeká po smrti. Shromažďuj si nepomíjející bohatství, dokud máš čas. Nemysli na nic jiného než na svou spásu a pečuj o Boží věci.

Čiň si už nyní ze svatých v nebi přátele tím, že je budeš uctívat a následovat jejich skutky, aby tě přijali do věčných přibytků, až skončíš tento život (srov. L 16,9).

9. Počínej si na zemi jako poutníka host, který se nestará o světské záležitosti. Uchovej si svobodu srdce a pozdvihni je k Bohu, neboť zde nemáš trvalou vlast (srov. Žd 13,14).

Tam vzhůru denně vysílej prosby, vzdechy a slzy, aby si tvůj duch zasloužil po smrti šťastně dojít k Pánu. Amen.

XXIV.

O soudu a trestech za hříchy

1. Při všem pamatuj na konec; na to, jak staneš před přísným soudcem, jemuž není nic skryto, jež nelze usmířit dary, jenž nepřijímá výmluv, ale který bude soudit podle spravedlnosti. Přeubohý a pošetilý hříšníku, co odpovíš Bohu, který zná všechny tvé špatnosti, když se někdy bojíš i tváře rozhněvaného člověka? Proč se nezajistíš pro den soudu, kdy nikdo nemůže být omluven nebo obhájen jiným, ale každý bude sám sobě dost těžkým břemenem?

Nyní je tvá námaha užitečná, pláč Bohu příjemný, lkání může být vyslyšeno, bolest může být zadostiučiněním a očištěním.

2. Veliký a spasitelný očištěc má zde trpělivý člověk, který i tehdy, když zakouší bezpráví, se více rmoutí nad zlobou bližního, než pro svou křivdu; který se rád modlí za protivníky a ze srdce odpouští viny; který neváhá prosit jiné za prominutí; který se spíše smiluje než rozhněvá; který si často činí násilí a snaží se úplně podrobit tělo duchu.

Lépe je se nyní očišťovat od hříchů a zbavovat se chyb, než je ponechávat až budoucímu očišťování. Klameme opravdu jen sami sebe, když nezřízeně milujeme své tělo.

3. Co bude onen oheň stravovat jiného než tvé hříchy? Čím víc se nyní šetříš a hoviš tělu, tím krutěji potom budeš pykat a tím více látky chystáš k spálení.

Čím člověk hřešil, tím bude trestán. Tam budou líní poháněni žhavými ostny a nenasytní trápeni nesmírným hladem a žízní. Tam smilníci a milovníci rozkoší budou ponořeni do hořící smůly a smrduté síry a závistiví budou bolestí výt jako vztekli psi.

4. Každý hřích bude mít svá vlastní muka. Tam pyšní budou zahrnováni veškerou hanbou a lakomci budou trpět nejnuznější bídu. Tam bude jediná hodina trestu těžší, než zde sto let v nejužším pokání. Tam nebude pro zavržené žádného odpočinku ani potěšení, zatímco zde přece jen někdy ustává člověk od práce a těší se s přáteli.

Zde se nyní trap pro své hříchy a lituj jich, abys v den soudu byl bezstarostný s blaženými. Tehdy totiž budou stát spravedliví s velikou jistotou proti těm, kteří je sužovali a utlačovali (srov. Mdr 5,1). Tu povstane jako soudce ten, kdo nyní se pokorně podrobuje lidským soudům. Zde bude pln důvěry chudý a pokorný, kdežto pyšný bude ze všech stran obklíčen strachem.

5. Tehdy se ukáže, že byl na tomto světě moudrý, kdo se naučil být pošetilý a opovržený pro Krista. Tehdy se stane potěšením každé trpělivé snášení útrap a každá podlost musí zavřít ústa (Ž 107,42). Tehdy se budou radovat všichni zbožní a truchlit všichni bezbožníci. Tehdy zajásá umrtvené tělo víc, než kdyby se bylo ustavičně živilo rozkošemi. Tehdy se zaskví chatrný šat a nádherné roucho ztratí lesk.

Tehdy dojde největší chvály chudobný domek, než pozlacený palác. Tehdy více prospěje statečná trpělivost, než všechna moc světa. Tehdy bude více povýšena prostá poslušnost, než všechno světské chytračení.

6. Tehdy více potěší čisté a dobré svědomí, než učená moudrost. Tehdy bude více vážit pohrdání bohatstvím, než všechny poklady země. Tehdy budeš mít větší požitek z nábožné modlitby, než z vybrané hostiny. Tehdy ti bude větší radostí mlčení, jež jsi zachovával, než všechny dlouhé rozhovory. Tehdy budou více platit svaté skutky, než mnoho krásných slov. Tehdy ti bude větší slasti přísný život a tuhé pokání, než všechny světské rozkoše.

Uč se snášet menší útrapy nyní, abys mohl být potom osvobozen od těžších. Dokaž nejdříve zde, nač stačíš potom. Jestli nyní vydržíš tak málo, jak budeš moci snášet věčná muka? Jestliže tě už i nepatrné soužení činí tak netrpělivým, co teprv s tebou udělá peklo? Je tomu vskutku tak, že se nemůžeš těšit z obojího: veselit se tady na světě a později vládnout s Kristem.

7. Co by ti prospělo, kdybys žil až do dneška v ustavičných počtách a rozkoších, a náhle musel v tuto chvíli zemřít? Všechno tedy je nicotnost, kromě lásky k Bohu a služby jemu jedinému. Kdo totiž miluje Boha z celého srdce, nebojí se ani smrti, ani trestů, ani soudu, ani pekla; neboť dokonalá láska zjednává bezpečný přístup k Bohu. Koho však dosud těší hřešit, není divu, že ten se bojí smrti a soudu.

Přesto je dobré, aby tě od zlého zdržoval aspoň strach z pekla, když tě od toho neodvrací láska k Bohu. Neboť kdo nedbá Boží bázně, nedokáže nadlouho vytrvat v dobrém, nýbrž velmi rychle upadá do ďáblových osidel.

XXV.

O horlivé nápravě celého našeho života

1. Buď bdělý a snaživý v Boží službě a častěji uvažuj o tom, nač jsi sem přišel a proč jsi opustil svět. Ne snad proto, abys žil pro Boha a stal se duchovním člověkem? Proto se horlivě snaž o duchovní pokrok, neboť zakrátko obdržíš odměnu za svou námahu; pak už ti nebude údělem strach ani bolest. Za to, že se nyní budeš trochu lopotit, dojdeš mnohého pokoje a dokonce trvalé radosti.

Zůstaneš-li věrný a horlivý ve svých skutcích, nepochybně i Bůh bude věrný a štědrý v odměně. Uchovej si dobrou, pevnou naději, že dosáhneš vítězné palmy; ale nesmíš si být příliš jist, abys nezlenivěl nebo nezpyšněl.

2. Jednou jeden úzkostlivec, který se neustále zmítal mezi strachem a nadějí, poklekl, zkroušen žalem, v kostele před oltářem a v duchu uvažoval:

Kéž bych věděl, že setrvám v dobrém až do konce! A hned uslyšel v nitru Boží odpověď: Co bys dělal, kdybys to věděl? Dělej nyní, co bys dělal tehdy, až budeš zcela v bezpečí. A on, velice tím utěšen a posilněn, se odevzdal do Boží vůle, a bylo po úzkostlivém zmítání. Nechtěl již všetečně pátrat, aby zvěděl svou budoucnost, ale raději se snažil poznat Boží vůli, totiž co je bohulibé a dokonalé (srov. Ř 12,2), aby podle ní začal i končil každý dobrý skutek.

3. Doufej v Pána a čiň dobro, praví prorok, a budeš pokojně přebývat na zemi a požívat její hojnosti (srov. Ž 37,3). Mnohé lidi zdržuje od duchovního pokroku a od horlivosti v nápravě jedna věc: strach z obtíží čili příliš namáhavý boj. A naopak nejvíce pokračují v ctnostech především ti, kdo se snaží tím statečněji překonávat právě to, co je jim těžké a nepříjemné.

Neboť člověk prospívá duchovně tím více a zasluhuje si tím větší milosti, čím víc přemáhá a v duchu umrtvuje sám sebe.

4. Není však dáno všem stejně, co třeba přemáhat a umrtvovat; kdo se však horlivě snaží, bude úspěšnější v duchovním pokroku, i kdyby měl více nezřízených vášní než jiný, třeba mravný, ale méně horlivý v ctnostech.

K rozhodnému polepšení napomáhají zvláště dvě věci: násilně se odtrhnout od toho, k čemu se kloní porušená přirozenost; a horlivě usilovat právě o tu ctnost, které se nejvíc nedostává. Rovněž se snaž od sebe odhánět a v sobě přemáhat právě to, co se ti často nelíbí u jiných.

5. Dbej svého duchovního prospěchu všude a ve všem. Uvidíš-li nebo uslyšíš dobré příklady, nadšeně je následuj. Kdežto zpozoruješ-li něco hodného výtky, chraň se, abys nedělal totéž; nebo když už jsi to někdy udělal, tím spíš se v tom snaž polepšit. Jako tvé oko hledí na jiné, tak zase jiní pozorují tebe.

Jak je užitečné a příjemné vidět horlivé a zbožné bratry, kteří jsou mravně vyspělí a ukáznění! Jak je smutné a těžké hledět na ty, kdo žijí nezřízeně a nekonají to, k čemu jsou povoláni! Jak je škodlivé zanedbávat povinnosti svého stavu a starat se o věci, které nejsou naším posláním!

6. Pamatuj na své předsevzetí a měj před očima Ukřižovaného! Máš se věru zač hanbit, pozoruješ-li život Ježíše Krista, že ses dosud nesnažil mu více připodobnit, přestože už tak dlouho kráčíš cestou k Bohu.

Řeholník, který pozorně a zbožně rozjímá o nejsvětějším životě a utrpení Páně, najde tam přehojně všeho, co mu je užitečné a nutné, a nepotřebuje hledat něco lepšího mimo Ježíše. Kdyby tak vešel ukřižovaný Ježíš do našeho srdce, jak rychle a plně bychom byli poučeni!

7. Horlivý řeholník rád snáší a přijímá všechno, co se mu přikáže. Nedbalý a vlašný řeholník má jen trápení na trápení a trpí úzkostí ze všech stran, protože postrádá vnitřní útěchy a vnější hledat nesmí. Řeholník, který nežije v řeholní kázni, se vydává v nebezpečí těžkého pádu.

Kdo vyhledává větší volnost a pohodlí, bude vždy v úzkostech, neboť hned to, hned ono mu bude proti mysli.

8. Jak to dělají tak mnozí jiní řeholníci, kteří si zvolili hodně přísnou klášterní kázeň? Zřídka vycházejí, žijí v ústraní, skromně se stravují, nosí hrubý oblek, hodně pracují, málo hovoří, dlouho bdí, časně vstávají, prodlužují modlitby, hojně čtou a udržují se v naprosté kázni. Pozoruj kartuziány, cisterciáky a řeholníky a řeholnice rozličných řádů, jak vstávají noc co noc, aby Pánu zpívali žalmy.

A proto by bylo hanba, abys ty lenošil v tak posvátné době, kdy tolik zbožných lidí už začíná chválit Boha.

9. Kéž bychom neměli na práci nic jiného, než neustále celým srdcem i ústy velebit Pána, našeho Boha! Kéž bys nikdy nepotřeboval jíst, ani pít, ani spát, abys mohl chválit Boha a věnovat se jen duchovním věcem! To bys byl mnohem šťastnější, než teď kdy sloužíš tělu v jeho rozličných potřebách.

Kéž by nebylo oněch nutností, ale jen duchovní občerstvování duše, kterého okoušíme bohužel tak zřídka!

10. Když dospěje člověk až k tomu, že si nehledá útěchu u žádného tvora, teprve tehdy začne dokonale poznávat Boha; a také teprve tehdy bude opravdu spokojen, ať se přihodí cokoliv.

Tehdy se nebude ani z velkých věcí radovat, ani pro malé rmoutit. Ale odevzdá se zcela a s důvěrou Bohu, který je pro něj ve všem vším; a kterému věru nic nehynie a neumírá, nýbrž všechno žije a ochotně na pokyn slouží.

11. Pamatuj vždy na konec a na to, že ztracený čas se nevrátí. Bez péče a úsilí nikdy nezískáš ctnosti. Jakmile začneš vlašnět, začne být s tebou zle. Jestliže se však oddáš horlivosti, dojdeš velkého pokoje a v práci pocítíš ulehčení díky Boží milosti a lásce k ctnosti. Horlivý a snaživý člověk je připraven na všechno.

Je větší námahou odporovat špatným sklonům a vášním, než pracovat tělesně v potu tváře. Kdo se nevaruje malých poklesků, znenáhla upadá do větších. Vždy se večer zaraduješ, když jsi užitečně strávil den. Bdi nad sebou, povzbuzuj se, napomínej se; a ať si jiní vedou jakkoli, ty se nezanedbávej.

Tvůj duchovní pokrok bude takový, jak usilovně budeš přemáhat sám sebe. Amen.